

ቁጥር
Ref. No
ቀን
Date

24/7/2012/3/2
19/06/2012

ለ ሚ መ ለ ከ ተ ው ሁ ሉ

ጉዳዩ:- የዕጽዋት ዘር ፖሊሲ መጽደቁን ስለማሳወቅ

የግብርና ሚኒስቴር ከቅርብ ጊዜ ጀምሮ አገራዊ የኢኮኖሚ ሪፎርም ተከትሎ እየታየ ያለውን ምጣኔ ሃብታዊ መነቃቃት በዘር ንዑስ ዘርፉም ለማስቀጠል እንዲቻልና ዓለም አቀፍ እና አገር አቀፍ ተዋንያን በዕጽዋት ዘር ዘርፉ ያላቸውን ተሳትፎ ለማሳደግ የአገራችንን የዘርፉን ቀጣይ አቅጣጫ የሚያመለክት የፖሊሲ አቋም እንዲኖር በመታመኑ የዕጽዋት ዘር ፖሊሲ ማዘጋጀት አስፈላጊነት ታምኖበት ሲሰራበት ቆይቷል።

የግብርና ሚኒስቴርም ከሚኒስትሮች ምክር ቤት በተሰጠው ተግባርና ኃላፊነት የሚኒስቴሩ ማናጅመንት በወሰነው መሰረት የቀረበውን የዕጽዋት ዘር ፖሊሲ የሚኒስቴሩ ፖሊሲ አድርጎ ያጸደቀው መሆኑን እየገለጸኩ በዕጽዋት ዘር ንዑስ ዘርፉ የሚረቀቁ የህግ ማዕቀፎችና የሚካሄዱ የልማት ተግባራት በዚህ ፖሊሲ መሰረት የተቃኙ አንዲሆኑ አሳስባለሁ።

ከሠላምታ ጋር!

[Handwritten signature]
ወ/ሮ ሙሉ ሁሴን
ሚኒስትር

+251 116 461969/71 info@moa.gov.et www.moa.gov.et

ቦሌ ክፍለ ከተማ ወረዳ 06 ጉርድ ሾካ ፣ 62347 ኮሚሽን ከተማ ኪተቶጵያ
Bole Sub City, Woreda 06, Gurd Shola; P.O.Box: 62347 Addis Ababa, Ethiopia

ከመግቢያ በኋላ | Beyond Production

ግብርና ሚኒስቴር

ብሔራዊ የዕቅድ ዘር ፖሊሲ

የካቲት 2012 ዓ/ም

ማውጫ

መግቢያ.....	3
ክፍል አንድ፡ አጠቃላይ.....	4
1. ራዕይ.....	4
2. ተልዕኮ.....	4
3. የፖሊሲው አስፈላጊነት.....	4
4. የፖሊሲው ዓላማዎች.....	5
5. የፖሊሲው መሰረታዊ እሴቶች.....	6
6. የፖሊሲው ዋና ዋና ግቦች.....	6
7. መርሆዎች.....	7
8. የፖሊሲው ማስፈጸሚያ ስልቶች.....	7
9. የፖሊሲው ማስፈጸሚያ ማዕቀፍ.....	7
10. የፖሊሲው አድማስ ወይም ወሰን.....	8
ክፍል ሁለት፡- የፖሊሲው ይዘት.....	9
11. የዕድዎት ዝርያ ማፍለቅ.....	9
12. የዝርያ ለቀቃ እና አመዘጋገብ.....	11
13. የዕድዎት ዝርያ አዳቃዮች እና የአርሶ /አርብቶአደሮች መብት ጥበቃ.....	13
14. የዕድዎት ዘር ማምረትና ማዘጋጀት.....	15
15. የዕድዎት ዘር ግብይትና ሥርጭት.....	17
16. የዕድዎት ዘር ወደ አገር ውስጥ ስለማስገባትና ወደ ውጭ ስለ መላክ.....	20
17. የዕድዎት ዘር ጥራትን ስለማረጋገጥ.....	21
18. የዕድዎት ዘር ኪራንቲን.....	23
19. የዕድዎት ዘር ብዝሃ ሕይወት.....	24

20. የዕለታዊ ዘር ሥርዓት አደረጃጀት እና አመራር.....	26
ክፍል ሦስት:- ልዩ ልዩ ጉዳዮች.....	27
21. የፖሊሲው አጭር መግለጫ.....	27
22. የፖሊሲ ክትትል፣ የግምገማና የክለሳ ስርዓት.....	27
23. የፖሊሲው ስርጭት.....	28
24. ፖሊሲው ተፈጻሚ የሚሆንበት ጊዜ.....	28
ዕዘል አንድ:- የቃላትና ዕንሰ ሀሳብ ፍቺ.....	29

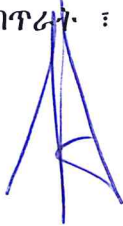

መግቢያ

መንግሥት ፈጣንና ቀጣይነት ያለው የኤኮኖሚ ልማት ለማስመዘገብና ሁሉም ዜጋ እንደ የተሳትፎው ከኤኮኖሚው ተጠቃሚ የሚያደርግ የገጠር ልማት ፖሊሲ፣ ስትራቴጂና ስልት ነድፎ በእንቅስቃሴ ላይ መሆኑ ይታወቃል። በዚህም መሰረት በግብርናው ዘርፍ እየተመዘገበ ያለውን እድገት ፈጣንነትና ቀጣይነት ለማረጋገጥ ውጤታማ የግብርና ቴክኖሎጂዎችን ተደራሽ እንዲሆኑ ልዩ ትኩረት ተሰጥቶት እየተሰራ ይገኛል። ይህንን ለመፈጸም የሚያስችለው የመጀመሪያው የአምስት ዓመት የዕድገትና ትራንስፎርሜሽን ዕቅድ በማጠናቀቅ የሁለተኛውን ዘመን በመተግበር ላይ ይገኛል። በሁለተኛው ዘመን ዕቅድ እንደተመለከተው ግብርናውን ወደ ከፍተኛ የምርትና ምርታማነት ደረጃ እንዲሸጋገር ይጠበቃል። በሰብል የምርታማነትን ዕድገት እውን ለማድረግ ደግሞ የዘር ሥርዓቱን በአግባቡ መምራት፣ ማደራጀትና አቅም መገንባት በአጠቃላይ ኢንዱስትሪውን ማዘመን ይጠይቃል።

በሌላ በኩል አዳዲስ ዝርያ ማፍለቅና ማጎልበት ረዥም ጊዜና ከፍተኛ ኢንቨስትመንት የሚጠይቅ በመሆኑ በፍጥነት ወደ ምርት ሊገቡ የሚችሉ የውጭ ዝርያዎች ወደ አገር ውስጥ አስገብቶ በማላመድ መጠቀም እንዲቻል ዓለም አቀፍ ስምምነቶች የሚጠይቁትን ግዴታዎች በማሟላት ተጠቃሚ ለመሆን የመንግሥትን አቋም በግልጽ ማስቀመጥ አስፈላጊ ነው። የተሻሻለ ዝርያ ዘር ማምረት የብዙ ባለ ድርሻ አካላት ተሳትፎ ስለሚጠይቅ የእነዚህን ባለድርሻ አካላት ተሳትፎና ኃላፊነት ምን መሆን እንዳለበት በፖሊሲ በግልጽ ሲቀመጥ ባለድርሻ አካላቱ በዘርፉ ላይ የሚኖራቸውን ሚና አውቀው ተሳትፎ ለማድረግ መወሰን ያስችላቸዋል።

የዘር ዋሳኔና ሉዓላዊነት ለማረጋገጥ፣ ኢንቨስትመንትን ለመሳብ፣ የሥራ ዕድል ለመፍጠር፣ የአየር ንብረት ለውጥ የሚያስከትለውን አሉታዊ ተጽዕኖ ለመቋቋም፣ የባዮቴክኖሎጂና የግሎባላይዜሽን ተጠቃሚነትን በአግባቡ ለማረጋገጥ፣ የስርዓተ ያታንና የስነ-ምግብንና በአጠቃላይ በግብርናው ዘርፍ የሚጠበቀውን ግብ ለማሳካት የሚያስችል አመቺ የፖሊሲ ምህዳር ማስቀመጥ ተገቢ ነው። የአገራችንን የዘር ኢንዱስትሪውን ወቅታዊ ሁኔታዎችን በመቃኘት በዘርፉ ብቁ ተወዳዳሪ ሊያደርገን የሚችል እና ከሁሉም በላይ ደግሞ አርሶ/አርብቶ አደሩ የሚፈልገውን ዘር በመጠን፣ በጥረት፣ በገበያ ተወዳዳሪነት በሚመራ

ዋጋና በወቅቱ በተቀላጠፈ ሁኔታ ማቅረብ የሚያስችል አገራዊ የዘር ፓሊሲ በግልፅ ማስቀመጥ አስፈልጓል።

የፖሊሲው ቀረባ በዋናነት በአገራዊ ተጨባጭ ሁኔታ የሚመሠረት ቢሆንም የዓለም አቀፍ ምርጥ ተሞክሮዎች በመገምገምና በመተንተን ጠቃሚ ልምድ እንዲካተትበት ጥረት ተደርጓል። ከዚህ አኳያም የተመረጡ የአህጉራችን አገሮች፣ ቀጠናዊ ስብስቦች እና ዓለም አቀፍ ስምምነቶች ተዳሰዋል። አገሪቱ በዘር ኢንዱስትሪው ግንባታ ሂደት ያስመዘገበቻቸውና ያነበተቻቸው ተሞክሮዎች፣ ንዑስ ዘርፉ የገጠሙት ተግዳሮቶችና አሁን የሚገኝበትንም ደረጃ ከዓለም አቀፍ አሠራሮች ጋር በማነፃፀር በፖሊሲው ውስጥ የሚካተቱትን ጉዳዮች ለመለየት የፖሊሲ ቀረባ መመርያዎችን መሠረት በማድረግ ረቂቅ ሰነዱ ተዘጋጅቷል።

ክፍል አንድ፡ አጠቃላይ

1. ራዕይ

የአርሶ/ከፊል/አርብቶ አደሩንና የአልሚ ባህብቱን የዕዕዋት ዘር ተጠቃሚነት ያረጋገጠ በአለም አቀፍ ደረጃ ተወዳዳሪ የሆነ የዕዕዋት ዘር ኢንዱስትሪ በአገሪቱ ተገንብቶ ማየት ነው።

2. ተልዕኮ

ዘመናዊ የዕዕዋት ዘር ኢንዱስትሪ በመገንባት የዕዕዋት ዘር ተጠቃሚው የሚፈልገውን ዘር በጥራት፣ በመጠን፣ በተመጣጣኝ ዋጋ በሚፈለግበት ስፍራና ጊዜ እንዲቀርብ በማድረግ ምርትና ምርታማነትን በላቀ ደረጃ ማሳደግና በዓለም የዕዕዋት ዘር ገበያ መሳተፍ ነው።

3. የፖሊሲው አስፈላጊነት

የአካባቢ ጥበቃና የአየር ንብረት ለውጥን መሰረት ያደረገ ስትራቴጂካዊ የምግብና የመኖ ምርቶች በማምረት በማንኛውም ወቅት የዕዕዋት ዘር ዋስትናን እና ሉዓላዊነት ማረጋገጥ በማስፈለጉ፤

ለአግሮ ኢንዱስትሪ ግብዓት የሚያስፈልጉትን ጥሬ ዕቃዎች ለማምረት የሚያስፈልገው የዕቅድ ዘር በጥራት፣ በዓይነት፣ በመጠንና በጊዜ ያለማቋረጥ በተከታታይ ማቅረብ አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ፤

ኢንቨስትመንትን በመሳብ የውጭ ምንዛሪ ወጪ ከማስቀረት ወደ ማመንጨት ለመሸጋገር እና የሥራ ዕድል መፍጠር ላይ የዘርፉን ድርሻ ለማሳደግ ከሁሉም በላይ ደግሞ የተሻሻለ የዕቅድ ዘርፍ ዘር ተጠቃሚው በሚፈልገው ልክ ማሟላት አስፈላጊነቱ እየሳላ በመምጣቱ፤

አገሪቱ በአህጉራዊ የጋራ ገበያዎች አባል መሆኗ እና በዓለም የንግድ ድርጅት አባል ለመሆን ለምታደርገው ጥረትና በቀጣይም በውጭ ገበያ በዘርፉ ተጠቃሚነቷን ለማረጋገጥ ግልጽ የዕቅድ ዘር እድገት አቅጣጫ መንደፍ አስፈላጊ እየሆነ መምጣቱ፤

የዕቅድ ዘር ሥርዓቱን አደረጃጀትና አመራር በማዘመን የዘርፉን ተጠቃሚነት በማሳደግ የዘርፉን ባለድርሻ አካላት እርካታ ማረጋገጥ በማስፈለጉ፤

በአገሪቱና በዓለም አቀፍ ደረጃ ከፍተኛ ዕድገትና ለውጥ እየታየ በሆነም እስከ አሁን አገሪቱ ራሱን የቻለ የፀደቀ የዕቅድ ዘር ፖሊሲ የሌላት በመሆኑ ፖሊሲ መቅረብ አስፈላጊ ሆኖ ተገኝቷል።

4. የፖሊሲው ዓላማዎች

የዚህ ፖሊሲ ዋና ዓላማ የአገሪቱን የዕቅድ ዘር ኢንዱስትሪ በማዘመንና አለም አቀፍ ተወዳዳሪነትን በማስፈን የዕቅድ ዘር ዋስትናን ከማረጋገጥ አልፎ በውጭ ገበያ የዘርፉን እድል መጠቀም ነው። በተጨማሪም የሚከተሉት ዝርዝር አላማዎች ይኖሩታል፤

- 4.1. የብዝሃ ሕይወት ሃብትን፣ የዕቅድ አዳቃዮችን፣ የአርሶ/አርብቶ አደሮችን እና የማህበረሰብ እውቀት መብትን ለማስጠበቅና የአርሶ/አርብቶ አደሩ ዘርፍ የሚመዘገቡት ሥርዓት ለመዘርጋት፤

- 4.2. የዕዕዋት ዘር ዋስትናንና ሉአላዊነትን ለማስከበር እና የዘር አቅርቦት በጥራት፣ በዓይነት፣ በመጠን በዘላቂነት በማረጋገጥ ምርትና ምርታማነት ማሳደግ፤
- 4.3. የአገሪቱ የዕዕዋት ዘር አንዱስትሪውን ለማዘመንና ዓለም አቀፋዊ ተወዳዳሪነት ለማስፈን ቴክኖሎጂና ኢንቨስትመንት በመሳብ ተጠቃሚነትን ማሳደግ፤
- 4.4. በዓለም ገበያ ተሳታፊና ተወዳዳሪ የሚያደርግ ሁሉንም ባለድርሻ አካላት በተለይ የግሉን ዘርፍ የሚያበረታታ የዘር ኢንዱስትሪ መገንባት፤

5. የፖሊሲው መሰረታዊ እሴቶች

መንግሥት ለግብርናው እድገት ያለውን አስተዋፅኦ በመንገዘብ

- 5.1. ለዕዕዋት ዘር ኢንዱስትሪ ትኩረት ይሰጣል፤
- 5.2. የዘር ኢንዱስትሪ በነፃ ገበያ መርህ ይመራል ፤
- 5.3. ለዕዕዋት ዘር ኢንዱስትሪ ኢንቨስትመንትን የሚያበረታታ አመቺ ሁኔታ ይፈጠራል፤
- 5.4. አገሪቱ በአህጉርና አለም አቀፍ የንግድ ስርዓት ጉልህ ተሳትፎ ታደርጋለች፤

6. የፖሊሲው ዋና ዋና ግቦች

ይህ ፖሊሲ የሚከተሉትን ግቦች እንዲያሳካ ይጠበቃል፡-

- 6.1. የተቀላጠፈና የተቀናጀ አገልግሎት መስጠት የሚችል የዕዕዋት ዘር ኢንዱስትሪ አሰራር ስርዓት ይገነባል፤
- 6.2. የዕዕዋት ዘር ዋስትናና ሉዓላዊነት ይረጋገጣል፤
- 6.3. ከፍተኛ ምርታማነትና የገበያ ፍላጎትን የሚያሟሉ ዝርያዎችን በተከታታይ ይወጣሉ፤
- 6.4. ተጠቃሚው የሚፈለገውን ዘር በትውልድ፣ በጥራት፣ በመጠን፣ በተመጣጣኝ ዋጋ እና በተፈለገበት ስፍራና ጊዜ ያገኛል፤

6.5. አገሪቱ ኢንቨስትመንትንና የቴክኖሎጂ ሽግግርን በማበረታታት በዓለም የዕዕቀት ዘር ገበያ ተወዳዳሪ በመሆን የውጭ ምንዛሪ ያድጋል፤

7. መርሆዎች

ይህ የዕዕቀት ዘር ፖሊሲ በሚከተሉት መርሆዎች ላይ የተመሰረተ ነው፤

- 7.1. የአገር ውስጥ ብዝሀ ዘር የማህረሰብና የመንግሥት ሀብት ነው፤
- 7.2. ውጤታማ የዕዕቀት ዘር ኢንዱስትሪ ለሁሉም ተጠቃሚዎች ተደራሽነትን ያረጋግጣል፤
- 7.3. የዕዕቀት ዘር ስርዓቱ በነፃ የገበያ ውድድር ይመራል፤
- 7.4. የዕዕቀት ዘር ዋስትናንና ሉዓላዊነትን ማረጋገጥ ቅድሚያ ትኩረት ይሰጠዋል፤
- 7.5. አገሪቱ የተቀበለቻቸውን የዓለምና አሀጉር አቀፍ ስምምነቶችን ታከብራለች፤
- 7.6. የዕዕቀት ዘር ባለድርሻ አካላት በቅንጅትና ትብብር ይሰራሉ።

8. የፖሊሲው ማስፈጸሚያ ስልቶች

የዘር ፖሊሲውን ለማስፈጸም ከአደረጃጀት ጀምሮ የዘር ስትራቴጂ ይነደፋል፤ አዋጆች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ይዘጋጃሉ፤ ፕሮጀክቶችና ፕሮግራሞች ተነድፈው ይተገበራሉ።

9. የፖሊሲው ማስፈጸሚያ ማዕቀፍ

ፖሊሲው የሚከተሉት ዝርዝር ማዕቀፎች ተግባራዊ ይደረጋሉ።

- 9.1. መንግስት የዘር አመራርን በተመለከተ ኃላፊነት የተሰጠውን ሚኒስቴር መስሪያ ቤት የሚያማክር ከባለድርሻ አካላት የተውጣጣ ምክር ቤት በህግ ያቋቁማል፤
- 9.2. መንግስት የዘር ኢንዱስትሪውን በበላይነት እንዲመራ ግብርና ሚኒስቴርን ይሰይማል፤

- 9.3. ምርምር ነክ ተግባራት መንግስት በተሰየመው በኢትዮጵያ ግብርና ምርምር ምክር ቤት አመራር (የክልል ግብርና ምርምር ኢንስቲትዩቶች፣ የኢትዮጵያ ግብርና ምርምር ኢንስቲትዩት፣ ስኳር ኮርፖሬሽን፣ ግብርና ምርምር የሚያካሂዱ ዩኒቨርሲቲዎች፣ የብዝሃ ህይወት ኢንስቲትዩት፣ የደንና አካባቢ ምርምር ኢንስቲትዩት፣ የግል ምርምር ኩባንያዎች) ይካሄዳል፤
- 9.4. ብዛ ዘር ጥበቃና አጠቃቀምን በተመለከተ መንግስት በሰየመው በኢትዮጵያ ብዝሃ ህይወት ኢንስቲትዩት ይካሄዳል፤
- 9.5. በዘር ንግድ ላይ ለሚሰማራ ማንኛውም አካል ፍቃድ አሰጣጥን የንግድና ኢንዱስትሪ ሚ/ር በኃላፊነት ይመራል፤
- 9.6. የዘር ንግዱን በተመለከተ እንደ ሌሎች ምርቶች ሁሉ የንግድና ኢንዱስትሪ ሚኒስቴር በኃላፊነት ይመራል፤
- 9.7. የዘር ጥራት ማረጋገጥን በተመለከተ የግብርና ሚኒስቴርና ጉዳዩ በሚመለከተው አግባብ ባለው የክልሉ ባለስልጣን ኃላፊነት ይመራል፤
- 9.8. የደረጃዎች ኤጀንሲ ያፀደቃቸው ደረጃዎች በሁሉም ክልሎች ተፈጻሚነት አለው፤
- 9.9. የዘር እንዳይስተራውን ለማሳደግ በዘር እሴት ሰንሰለት ውስጥ የመንግስትና የግል ባለሀብቶች (የህብረት ስራ ማህበራትን ጨምሮ) እንዲሳተፉ ይደረጋል።

10. ፖሊሲው አድማስ ወይም ወሰን

በአገር አቀፍ ሆነ በዓለም አቀፍ ሕጎች አንዳይመረቱ ከተከለከሉት በስተቀር ይህ ፖሊሲ ማንኛውንም የዕዕዋት ዘር ተብሎ የተሰየመ በመባዛት ራሱን መተካት የሚችል ዕዕዋትና የዕዕዋት ውጤት ሁሉ ያካትታል። በዕዕዋቱ ልዩ ባሕሪይ ምክንያት በዚህ ፖሊሲ የተገለፁትን መሠረታዊ ጉዳዮች ሳይቃረን የሚመለከተው አካል ዝርዝር ሁኔታዎችን የሚያካትት ፖሊሲ የመቅረጽ ኃላፊነቱን አይገድብም።

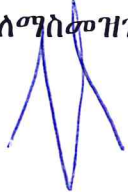
ክፍል ሁለት:- የፖሊሲው ይዘት

11. የዕዕዋት ዝርያ ማፍለቅ

ዝርያ ማፍለቅ ማለት ብዛ ዘርን በመጠቀም በምርታማነትና ከባቢያዊ ጫና የመቋቋም አቅም ወይም የኢንዱስትሪና የገበያ ጥራት ፍላጎት የሚያሟላ የተሻለ ድቃይና ድቃይ ያልሆነ ዝርያን በመረጣ፣ በማዳቀል እና ሌሎች ዘመናዊ ዘዴዎች በመጠቀም በተለያዩ ስነ ምህዳሮች ወይም ለተለየ አካባቢ በመሞከር መለየት ማለት ነው። በሌላው ዓለም ዝርያ ማፍለቅ በአገራዊና ዓለም አቀፍ ምርምር ተቋማት፣ በከፍተኛ የትምህርት ተቋማት እና በግል ዘር አፍላቂ ኩባንያዎች የሚከናወን ቢሆንም በአገራችን የዝርያ ማፍለቅ ሥርዓቱ አሁን ያለበት ደረጃ ከዓለም አቀፍ ነባራዊ ሁኔታ ሲታይ ተወዳዳሪ በሚሆንበት ቁመት የሚገኝ አይደለም። በመሆኑም የምርታማነት፣ በሽታና ከባቢያዊ ጫና (በሽታ፣ ተባይ፣ ጨዋማነት፣ አሲዳማነት፣ ሙቀት፣ ውርጭ ወ.ዘ.ተ) የመቋቋም አቅም ያላቸው፣ የጥራት ደረጃና የገበያ አይነቶችን (Market Class) የሚያሟሉ እና በሰፊ የግብርና ስነ-ምህዳር የሚላመዱ ዝርያዎችን በበቂ ሁኔታ ማውጣት አልተቻለም። በዝርያ ማፍለቅ የሚታዩ ተግዳሮቶች፣ ማነቆዎችና የፖሊሲ አቅጣጫዎች ቀጥለው ቀርበዋል።

11.1. በዝርያ ማፍለቅ የሚታዩ ተግዳሮቶች እና ማነቆዎች:-

- 11.1.1. የምርምር ስርዓቱን ለዝርያ ማፍለቅ እና ማደስ በበቂ ሰው ሃብት ልማት፣ አስፈላጊ በሆኑ መሰረተ ልማቶችና (የመስኖ፣ የቤተ ሙከራ፣ የእርሻ መሳሪያዎች፣ መጋዘኖች፣ ቀዝቃዛ ቤቶች)፣ በሎጅስቲክስ አቅርቦት እና በቴክኖሎጂ አጠቃቀም ያለበት የእድገት ደረጃ ውስን መሆን፤
- 11.1.2. የአገር ውስጥ እና የውጭ አገር አዳቃዮችን በዝርያ ማፍለቅና ማሻሻል እንዲሰማሩ የሚያስችል ሥርዓት ያለመኖር፤
- 11.1.3. ለአገር በቀል ብዛ ዘር (Indegenious Germplasm) ዝርያ ማፍለቅና ማሻሻል ላይ የተሰጠው ትኩረት አናሳ በመሆኑ በቂ ዝርያ አለመቅረብ።
- 11.1.4. የአርሶ/አርብቶ አደሩን ዝርያዎች ለማስመዝገብ የሚያስችል የአሰራር ሥርዓት ያለመኖር፤

- 11.2. መንግስት በዝርያ ማፍለቅና ማደስ ላይ የሚታዩትን ቁልፍ ችግሮች ለመፍታት የሚከተሉትን የፖሊሲ አቅጣጫዎች ይከተላል፤
 - 11.2.1. የዝርያ ማፍለቅ መሰረት የሆነውን የብዛ-ዘር ምርምር የቅድሚያ ትኩረት የሚሰጠው ይሆናል፤
 - 11.2.2. መንግስት የስትራቴጂካዊ ሰብሎችን ዘር ሉዓላዊነትን ተግባራዊ ለማድረግ የዝርያ ማፍለቅና ማደስ አገራዊ አቅምን ይገነባል፤
 - 11.2.3. መንግስት ለዝርያ ማፍለቅ የሚያስፈልጉ መሰረተ ልማቶች፣ የሰው ሃብት ልማትና ዘመናዊ ቴክኖሎጂ የሚስፋፋባትን ሥርዓት ይዘረጋል፤ እንደ አስፈላጊነቱም የቀጥታ ድጋፍ ያደርጋል፤
 - 11.2.4. በምርምር ሥራ እንዲሰማሩ እውቅና የተሰጣቸውን የአገር ውስጥና የውጭ አገር የግል ተቋማትን በተመረጡ ሰብሎች ላይ በዝርያ ማፍለቅና ማሳልበት ሥራ እንዲሰማሩ የሚፈቅድ እና የሚያበረታታ ሥርዓት ይመቻቻል፤
 - 11.2.5. የዝርያ ማፍለቅና ማደስ ሥራ የአርሶ/አርብቶ አደሩን ችግር የሚፈታ፣ ሥነ ምህዳርን መሰረት ያደረገ፣ ገበያ ተኮር እና ተወዳዳሪ የሆነ የአገር ውስጥና የዓለም ገበያን እንዲሁም የኢንዱስትሪ ፍላጎትን እንዲያሟላ ይደረጋል፤
 - 11.2.6. የግብርና ምርምር ተቋማት የሚያፈልቁትንና የሚያሳለቡትን አዳዲስ ዝርያዎች ገበያ ላይ ለማዋል እና የአርሶ/አርብቶ አደሩን ተጠቃሚነት ለማረጋገጥ ከዘር አምራች ተቋማት ጋር የዝርያ መጠቀም ልዩ መብትን (exclusive use right) በማስተላለፍ እንዲሰሩ ምቹ ሁኔታ ይፈጠራል፤
 - 11.2.7. ከአገር ውስጥ የሚገኝና ለዝርያ ማፍለቅ የሚውል ብዛ ዘር ለመንግስት እና ለአገር ውስጥ የግል አዳቃዮች ተደራሽ እንዲሆን ይደረጋል፤
 - 11.2.8. ከአገር ውስጥ የሚገኝን ብዛ-ዘር ተጠቅመው ዝርያ የሚያፈልቁ የውጭ አገር ኩባንያዎች በአገሪቱ ሕጎች እና በተቀበለቻቸው ዓለም አቀፍ ስምምነቶች መሰረት እንዲስተናገዱ ይደረጋል፤
 - 11.2.9. የዝርያና የእውቀት ባለሙያዎች ተጠቃሚነታቸውን ለማረጋገጥ የሚያስችል ብሔራዊ የዘረ-መል ፈንድ ይቋቋማል፤

11.2.10. የአርሶ/አርብቶ አደሩ ወይም የማህበረሰብ ወይም የአካባቢ ዝርያዎች እንዲመዘገቡ አስፈላጊው የባሕርይ ልዩታ ምርምር እንዲካሄድባቸው የድጋፍ ሥርዓት ይዘረጋል።

11.2.11. የሰብል ዝርያዎች ሲጎለብቱ የሴቶችን ጉልበት እና ጊዜ በሚቆጥብ እና ተጠቃሚነታቸውን በሚረጋገጥበት መንገድ እንዲሆን ይደረጋል።

12. የዝርያ ለቀቃ እና አመዘጋገብ

የሰብል ዝርያ ማለት አንድ ወጥ የሆነ የማይዋዥቅ ባህሪ ያለውና በአንድ አይነቴ (Species) ውስጥ ካሉ ሌሎች ዝርያዎች የተለየ በቀላሉ ሊለይ የሚችል (Morphological)፣ ባዮኬሚካል (Quality Traits) ወይም ሞለኪውላር (Molecular Marker or DNA Finger Print) መለያ ባህሪ ያለው ነው። አንድ የሰብል ዝርያ ዘሩ በሰፊው ተመርቶ ወደ ምርት ከመግባቱ በፊት የዝርያውን ጠቀሜታና የአግሮኖሚ ብቃቱን ለማወቅ (Value for Cultivation and Use) በብሔራዊ የዝርያ ግምገማ መከራ (National Performance Test, NPT) ተገምግሞ ተቀባይነት ሲያገኝ በብሔራዊ የዝርያ መዝገብ ውስጥ እንዲመዘገብ ይደረጋል። የተለቀቀ ዝርያ የባለቤትነት መብት ጥበቃ እንዲደረግለት ጥያቄ ሲቀርብ የተለየ (Distinct)፣ ወጥነት ያለው (Uniform) የማይዋዥቅ (Stable) መከራ (DUS-test) ተካሂዶ መስፈርቶችን ሲያሟላ እንዲመዘገብ ይደረጋል።

የዝርያ ለቀቃና ምዝገባ ሥራ የሚከናወነው ዝርያው ጥቅም ላይ እንዲውል እውቅና ለመስጠት ሲሆን እንደ አስፈላጊነቱ በተለያዩ የስነ ምህዳር ቀጣናዎች ለተወሰኑ ወቅቶች የመስክ መከራዎች ይደረጋል። በብዙ አገሮች ዝርያ ለቀቃና ምዝገባ እንደ የሰብሉ ዓይነት አስገዳጅ ወይም በፈቃደኝነት ላይ የተመሰረተ ነው። በተጨማሪም በአብዛኛው አገሮች የዝርያ ብቃት ግምገማ ተግባራት የሚከናወነው ራሱን በቻለ ተቋም ነው። በኢትዮጵያ ለሁሉም የሰብል ዓይነቶች ዝርያ ለቀቃና ምዝገባ አስገዳጅ ሲሆን ለዝርያ ግምገማ የሚሆነው መከራ የሚከናወነው ዝርያ በሚያፈልቀው ተቋም ሆኖ ቆይቷል። ከዚህም የተነሳ ውጤታማ፣ አሳታኔና ታክሚ የሆነ የዝርያ ለቀቃ

ተግባራዊ ማድረግ አልተቻለም። ከዚህ ጋር በተያያዘ የሚስተዋሉ ችግሮችና የፖሊሲ አቅጣጫዎች ቀጥለው ሰፍረዋል።

12.1. በዝርያ ለቀቃና አመዘጋገብ የሚታዩ ቁልፍ ተግዳሮቶችና ማነቆዎች፡-

12.1.1. የዕዕዋት ዝርያ ከመለቀቁ በፊት የሚደረጉ የብሔራዊ ዝርያ ብቃት ግምገማ (National Performance Trial) እና የዝርያ ባሕርይ ልዩታ (ዲ.ዩ.ኤስ) ሥራዎች ዝርያ የሚያፈልቁና የሚያጎለብቱ አካላትን በገለልተኝነት ሊመራ በሚችል ተቋም አለመካሄዱ፤

12.1.2. የዝርያ ለቀቃ ሂደቱ በተጠናከረ መልኩ የአገር ውስጥና የውጭ ገበያ ፍላጎትን መሠረት ያላደረገ በመሆኑ የሚለቀቁ ዝርያዎች በገበያ ተፈላጊ እና ተወዳዳሪ እንዳይሆኑ ማድረግ፤

12.1.3. እንደ ሰብሉ ባሕርይ በአገር ውስጥ ዝርያው ሳይመዘገብ ለአገር ውስጥም ሆነ ለውጭ አገር ጥቅም ላይ እንዲውል የሚያደርግ ሥርዓት ያለመኖር፤

12.1.4. አዲስ ዝርያ ሲመዘገብ ዝርያውን የሚወክል የዘር ናሙና (Authentic Sample) እና ዲኤን ኤ አሻራ (DNA Finger Printing) ዝርያ ለቀቃና ምዝገባን በተመለከተ ሥልጣን በተሰጠው አካል እንዲቀመጥ የሚያደርግ ሥርዓት አለመኖሩ፤

12.1.5. የተመዘገበና በምርት ውስጥ ያለ ዝርያ የምርታማነትና የበሽታ መቋቋም አቅሙ እየደከመ ሲመጣ ከምርት ውጭ የሚሆንበት አሰራር አለመኖር፤

12.2. መንግስት በዝርያ ለቀቃና አመዘጋገብ የሚታዩ ቁልፍ ችግሮችን ለመፍታት የሚከተሉትን የፖሊሲ አቅጣጫዎች ተግባራዊ ያደርጋል፤

12.2.1. የዝርያ ለቀቃና ምዝገባ ሂደት ዓለም አቀፋዊ አሰራሮች መሰረት ባደረገ፤ የመንግስትንና የግል ዝርያ አልሚ ባለድርሻዎችን በእኩልነት ሊያስተዳድር በሚችል ራሱን ችሎ በተደራጀ መንግስታዊ ተቋም እንዲመራ ይደረጋል።

12.2.2. የሰብል ዝርያዎች ተወዳዳሪ በሆነ መልኩ እንዲለቀቁ የሚያስገድድ የብቃት ማረጋገጫ ሙከራ ሥርዓት ይዘረጋል።

12.2.3. ለተመረጡ ሰብሎች አግባብነት ባለው ተቆጣጣሪው አካል የዝርያ ብቃት ማረጋገጥ ሙከራ መስራት ሳያስፈልግ የዝርያው ባለቤት በሚያቀርበው

የአገር ውስጥ የማላመድ ሙከራ ውጤት መሰረት ጥቅም ላይ የሚውሉበት የአሰራር ስርዓት ይዘረጋል፤

12.2.4. ዝርያው ለውጭ ገበያ ብቻ የሚፈለግ ከሆነ ሳይመዘገብ በአገር ውስጥ ተባዝቶ ቀጥታ ወደ ውጭ የሚላክበት ሥርዓት ይዘረጋል።

12.2.5. የተለቀቀ ወይም የተመዘገበ ዝርያ ምርታማነቱ ሲቀንስ ወይም ሲለቀቅ የነበረውን ባሕርይ አንደለወጠ ሲታመን ከብሔራዊ የዝርያ መዝገብ እንዲሰረዝና በሰው፣ በእንስሳት፣ በእጽዋት ጤናና በአካባቢ ላይ ጉዳት የሚያደርስ መሆኑ ሲረጋገጥ ደግሞ በአገሪቱ ጥቅም ላይ እንዳይውል የሚያስችል ሥርዓት እንዲዘረጋ ይደረጋል።

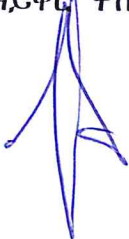
12.2.6. የዝርያ ለቀቃ ኮሚቴ ከማቋቋም ጀምሮ እስከ ለቀቃ ግምገማ ባለው ሂደት ውስጥ የሴቶችን አሳታፊነት እና ተጠቃሚነት በሚያረጋግጥ መልኩ እዲከናወን ይደረጋል።

13. የዕፅዋት ዝርያ አዳቃዮች እና የአርሶ /አርብቶአደሮች መብት ጥበቃ

ለብዙ ሺህ አመታት አርሶ/አርብቶ አደሮች የዕፅዋት ዘሮችን ለምግብ፣ ለመድሀኒትና ለጎጆ ኢንዱስትሪ የሚውሉ ምርቶችን ለማምረት ሲጠቀሙ፣ ከትውልድ ትውልድ ሲያስተላልፉና መረጣ ሲያካሂዱ ኖረዋል። ይህም ለዛሬው የሰብል፣ አትክልትና ፍራፍሬ እና መኖ ብዝሃ ዘር ተለያይነት (Variability) መነሻ ከመሆኑም በላይ የሰው ልጅ ዛሬ ለደረሰበት የዕፅዋት ማዳቀል ሳይንስ መሰረት ጥሏል።

የዕፅዋት ዝርያ አዳቃዮች መብት ማለት ላስመዘገቡት ዝርያ አግባብ ባለው ባለሥልጣን የሚሰጣቸው የባለቤትነት መብት ማረጋገጫ ነው። ይህ መብት የአርሶ /አርብቶአደሮች ወይም በአንድ ማህበረሰብ ስም የተመዘገበን ዝርያ ያካትታል። የብዛ ዘር ጥበቃ እና ልማዳዊ አጠቃቀም ጋር በተያያዘ የአርሶ /አርብቶአደሮች ወይም የአንድ ማህበረሰብ መብት ጥበቃ ማለት በስማቸው የተመዘገበ ዕውቀትና ብዛ-ዘር በሚያመለክተው የምስክር ወረቀት መሰረት ተጠቃሚነት የሚረጋገጥበት ነው።

ዝርያ ማፍለቅ ብዙ ወጪ፣ ዕውቀትና ጊዜ የሚጠይቅ ስለሆነ ዝርያ አፍላቂዎች ያፈሰሱትን ገንዘብና ያጠፉትን ጊዜ ባክኖ እንዳይቀር ዋስትና ይፈልጋሉ። በዚህ ረገድ

ብዙ አገሮች እንደእነዚህ ዓይነት መብቶች የሚረጋገጥበትን ሥርዓት ዘርግተው ተግባራዊ በማድረጋቸው ከብዙ-ዘር ሃብታቸው ተጠቃሚነታቸውን አስጠብቀዋል። ይህንን ዋስትና መስጠቱ ዝርያ አፍላቂዎችን ያበረታታል። በዘርፉ ኢንቨስትመንትም ያሳድጋል። በኢትዮጵያ ግን አተገባበሩ ምንም የለም በሚባል ደረጃ የሚገኝ ነው። በተጨማሪም የአርሶ/አርብቶ አደሮችና የማሕበረሰብ ዕውቀት መብት ጥበቃ ተግባራዊ አልተደረገም። ከዚህም የተነሳ በዘርፉ የውጭ ኢንቨስትመንት የተዳከመ እንዲሆን፣ ተወዳዳሪ የሆኑ የዕዕዋት ዝርያዎች ገበያ ውስጥ እንዳይገቡ እና የአርሶ/አርብቶ አደሩ ዕውቀትና ዘረ-መል ሃብት ለዝርፊያ እንዲጋለጥ ምክንያት ሆኖአል። በዚህ ዙሪያ የሚታዩ ተግዳሮቶች፣ ማነቆዎችና የፖሊሲ መፍትሄዎቻቸው ቀጥለው ቀርበዋል።

13.1. በዝርያ አዳቃዮችና በአርሶ/አርብቶ አደሮች መብት ጥበቃ የሚታዩ ተግዳሮቶች እና ማነቆዎች፡-

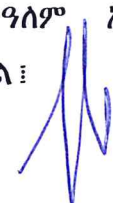
13.1.1. የአዳቃዩን የዕዕዋት ዝርያ ማፍለቅና ማሳልብት ተነሳሽነት ለማስቀጠል የሚያስችልና መዋዕለ ንዋይ ለማፍሰስ የሚያበረታታ ሥርዓት አለመኖር፤

13.1.2. አነስተኛ ይዘታ ያላቸው አርሶ/አርብቶ አደሮች በግል ወይም በማህበረሰብ ደረጃ በራሳቸው ተነሳሽነት እና ጥረት ለሚያሻሽሏቸው ሆነ ለዘመናት ለጠበቁቸው የሰብል ዝርያዎች የባላቤትነት ወይም የጥቅም ተጋሪ የሚያደርጋቸው ስርዓት ተግባራዊ ያለመሆን፤

13.2. መንግስት በዝርያ አዳቃዮችና አርሶ/ አርብቶ አደሮች መብት ጥበቃ ረገድ የሚታዩት ቁልፍ ችግሮች መፍትሄ አንዲያገኙ የሚከተሉትን የፖሊሲ አቅጣጫዎች ተግባራዊ ያደርጋል።

13.2.1. ቀጣይነት ያለው የዕዕዋት ዝርያ ማፍለቅ፣ ማሳልብት፣ ማምረትና ማለራጨት ለማበረታታት የሚያስችል የዝርያ ባለቤትነት (የአዳቃዮች መብት፣ የማህበረሰብ ዕውቀትና መብት) አመዘጋገብና ተጠቃሚነት የሚያረጋግጥ ሥርዓት ይዘረጋል፤

13.2.2. አገሪቱ የዕዕዋት ዝርያዎች ለማመንጨት የሚውል ብዛዘር ተጠቃሚ አንድ-ትሆን አገሪቱ የተቀበለቻቸውን ዓለም አቀፍ የሕግ ማዕቀፎችንና ስምምነቶችን ተግባራዊ እንዲሆኑ ይደረጋል፤

13.2.3. የአርሶ/አርብቶ አደሮች ዝርያዎች ምዝገባ ሥርዓት ከመደበኛው የዝርያ ባለቤትነት ምዝገባ ሥርዓት በተለየ መንገድ ይሰተናገዳል፤ ይህም በአካባቢ የተላመደ፤ ለዘመናት ተጠብቆ የቆየና ጠቀሜታዊ የተረጋገጠ የዕዕዋት ዘር የማህበረሰቡ ባለቤትነትና ሉአላዊነትን ባሰጠበቀ መልኩ ተመዝግቦ ጥቅም ላይ የሚውልበት ስርዓት ይዘረጋል።

13.2.4. አርሶ/አርብቶ አደሮች ያመረቱትን እህል እንደ ዘር የመጠቀም ሉዓላዊ መብታቸው የሚከበር ይሆናል።

14. የዕዕዋት ዘር ማምረትና ማዘጋጀት

የዕዕዋት ዘር ማምረትና ማዘጋጀት ማለት ዝርያ ከተለቀቀ ወይም ከተመዘገበ በኋላ ከአራቢ ዘር እስከ የተመሰከረለት ዘር ያሉትን ትውልዶች ማባዛት፣ ማበጠር፣ ማሸት እና ማሸግ ያሉትን ተግባራት ያካትታል። ምርጥ ዘር ማምረት፣ ማዘጋጀትና ለተጠቃሚው ማቅረብ ብዙ ባለ ድርሻ አካላት የሚያሳትፍና የእነዚህን ባለድርሻ አካላት የተቀናጀ ሃላፊነት የተሞላበት አስተዋፅኦ እውን ማድረግን ይጠይቃል። በአገሪቱ እነዚህን አካላት አቀናጅቶ መምራትና ማስተባበር በአብዛኛው ያልተሳካ ተግባር ነው። ይህም በመሆኑ የመነሻ ዘርን በሚፈለገው መጠን፣ ጥራት፣ ዓይነትና በፍትሃዊነት እንዳይቀርብ በማድረግ አርሶ/አርብቶ አደሩም በፍላጎቱ መሰረት የተመሰከረለት ዘር በጥራትና በመጠን እና በተፈለገው ጊዜ እንዳያገኝ ምክንያት ሆኖአል። ከዚህ አንጻር በአገሪቱ በዘር ማምረት የሚታዩ ቁልፍ ማነቆዎችና የመፍትሄ አቅጣጫዎች ቀጥለው ሰፍረዋል።

14.1. በዘር ማምረት የሚታዩ ቁልፍ ተግዳሮቶችና ማነቆዎች

14.1.1. በዘር ማምረት ሂደት የአገር ውስጥና የውጭ ባለሀብቶች አስተዋፆ አነስተኛ መሆኑ፤

14.1.2. በሁሉም ዘር አምራቾች ዘንድም የኃላፊነትና ተጠያቂነት አሰራር የሌለና የዘር ማምረት ዕቅድም ትክክለኛ ፍላጎትን መሠረት ያላደረገ በቅንጅትም የማይከናወን መሆኑ፤

- 14.1.3. የመንግስት እና የግል ዘር አምራቾች ክፍተኛ ምርታማነት ያላቸው የሰብል ዝርያዎች ላይ ማተኮራቸው በአርሶ/አርብቶ አደሩ ተፈላጊ በሆኑ የሰብል ዝርያዎች የዘር አቅርቦት ክፍተት መፍጠሩ ፤
 - 14.1.4. አምራቾች ለብዜት የሚሆን መነሻ ዘር እና በአጠቃላይ ለዘር ማምረት እና ማዘጋጀት የሚሆን ብድር በሚፈለገው መጠንና ዓይነት አለማግኘታቸው፤
 - 14.1.5. የዘር አባገርዎች ለዘር ማባዣ የሚሆን የመስኖና የመኸር ማላ እጥረት መኖሩን ተከትሎ ዘር በኮንትራት የሚባዛበትም ህጋዊ አሰራር ያልተዘረጋለት መሆኑ፤
 - 14.1.6. በዘር ማምረት ሥራ የንግድ ፈቃድ አውጥቶ ለመሰማራት መሬት እንደመስፈርት የሚጠይቅ አሠራር በመኖሩ የአምራቾች ተሳትፎ ዝቅተኛ ማድረግ፤
 - 14.1.7. ለምግብ ዋስትና በተመረጡ ሰብሎች ለችግር ወቅት የሚሆን የመጠባበቂያ የዘር ክምችት (strategic seed reserve) አሰራር አለመዘርጋቱ፤
 - 14.1.8. በዘር ማምረት ስራ ላይ ለሚሰማሩ አካላት የኢንሹራንስ ስርዓት ያለመስፋፋቱ ።
- 14.2. ዘር በማምረት የሚታዩ ቁልፍ ተግዳሮቶችና ችግሮችን ለመፍታት መንግስት የሚከተሉትን የፖሊሲ አቅጣጫዎች ይከተላል፤
- 14.2.1. የውጭ እና የአገር ውስጥ ባለሀብቶች እና አርሶ/አርብቶአደሮች በልዩ ልዩ መልኩ ራሳቸውን አደራጅተው በዘር ማምረት ተሳታፊ እንዲሆኑ ምቹ ሁኔታ ይፈጠራል፤
 - 14.2.2. የተለያዩ የዘር ትውልዶችን ኃላፊነት ወስደው ማባዛት ያለባቸው ተቋማት በማምረት ብቃት ፈቃድ አሰጣጥ መመሪያዎች መሠረት ይወሰናል፤
 - 14.2.3. ዘር ማምረት ከመነሻ ዘር ጀምሮ ከትክክለኛ ፍላጎት በመነሳት በቅንጅት ታቅዶ እንዲመረት ይደረጋል፤
 - 14.2.4. መንግስት ለዘር ማምረቻና ማበጠሪያ የሚያግዙ መሣሪያዎችን እንዲሁም ለዘር ማስመረቻና መግዣ የሚሆን የፋይናንስ ሥርዓት ያመቻቻል፤

- 14.2.5. ሥነ-ምህዳርን መሰረት ያደረገ ዘር ብዜትን ማካሄድ እንዲቻል መንግስት የመስኖ መሰረተ ልማቶችን ያጠናክራል፤ የዘር ማባዣ መሬቶችን ለአባዥዎች ያቀርባል፤
- 14.2.6. የመንግስት የዘር አምራች ድርጅቶች ውጤታማነታቸውን ለማሳደግ የግል ዘርፉ በከፊል የዕጣ ድርሻ እንዲኖረው ይደረጋል፤
- 14.2.7. ዘር በጥራትና በሚፈለገው መጠን እንዲመረት በውል ላይ የተመሰረተ የዘር ማምረት አሰራር እንዲጠናከር ይደረጋል፤
- 14.2.8. የሥነ-ምግብንና ምግብ ዋስትና፣ ለኤክስፖርትና ለኢንዱስትሪ ግብዓትነት የሚሆን ምርት ማምረትን በማረጋገጥ ረገድ ክፍተኛ ፋይዳ ያላቸውን የሰብል ዝርያዎች በቀጣይነት እንዲመረቱ ለማድረግ መንግስት የማበረታቻ ሥርዓት ይዘረጋል፤
- 14.2.9. የዕፅዋት ዘር አምራቾችን ከሰብል ምርት ውድቀት የሚታደግ የኢንሹራንስ አገልግሎት እና በዘር ማምረትና ዝግጅት ተግባር እንዲቆዩ የሚያበረታቱ ሌሎች ማትጊያዎች የሚያገኙበት የአሰራር ሥርዓት ይመቻቻል፤
- 14.2.10. የእፅዋት ዘር እጥረት በሚከሰትባቸው ዓመታት ጥቅም ላይ ሊውል የሚችል ዘር ስትራቴጂክ በሆኑ ሥነምህዳሮች አንዲከማች የሚያስችል የእጽዋት ዘር መጠባበቂያ ክምችት ሥርዓት ይደረጃል፤
- 14.2.11. የመደበኛው የዘር ማምረት ለማያሟላቸው ዝርያዎች ዘር መንግስት በተሽጋጋሪና በኢ-መደበኛ የዘር ማምረት ሥርዓት እንዲሸፈን እስፈላጊው የድጋፍ ሥርዓት ይዘረጋል፤
- 14.2.12. የልውጥ ህያው ዝርያን ዘር ለማባዛት የአሰራር ስርዓት ይዘረጋል፤

15. የዕጽዋት ዘር ግብይትና ሥርጭት

የዘር ግብይትና ሥርጭት ዋና ዓላማ ትክክለኛ የግብይት እና ሥርጭት ስርዓት በመዘርጋት አርሶ/ አርብቶ አደሩን የምርጥ ዘር ተጠቃሚ ለማድረግ እና የዘር አምራቾችና ነጋዴዎች የተለያዩ የግብይት መንገዶች (marketing channel) በመጠቀም የዘር አቅርቦትን ለማሳለጥና ውጤታማ ለማድረግ ነው። ውጤታማ የዘር ግብይትና ሥርጭት አለ ማለት የሚቻለው የዕጽዋት ዘር በሚፈለገው መጠን፤

በጥራት፣ በወቅታዊነት፣ በተወዳዳሪ ዋጋ እና ልዩ ልዩ የግብይት መንገዶች (marketing channel) ተግባራዊ በማድረግ የዘር ስርዓቱ የተሻለ ሆኖ ሲገኝ ነው። የዘር ግብይትና ሥርጭት የራሱ ዋና ዋና ሂደቶች ያሉት ሲሆን የዘር ፍላጎት ዳሰሳ፣ የዘር አቅርቦት፣ ግብይትንና ሥርጭትን የሚያካትት ነው።

በዓለም አቀፍ ደረጃ አገሮች የዘር ግብይትንና ሥርጭትን በሚመለከት በዋናነት በነፃ ገበያ የሚከናወን ሲሆን በተወሰነ መልኩ ደግሞ ሙሉ በሙሉ ወይም በከፊል መንግስትን በማሳተፍ የሚያካሂዱ የግብይትና ሥርጭት ተግባራት ተብለው ይታወቃሉ። በአገሪቱ ይህ በዋናነት በመንግሥት እየተከናወነ ሲሆን ከቅርብ ጊዜ ጀምሮ ግን የቀጥታ ዘር ግብይት ሥርዓት እየተዘረጋ ይገኛል። ሆኖም ግን ውጤታማ የግብይት ሥርዓት ባለመኖሩ ምርጥ ዘር በዓይነት፣ በመጠን እና በተፈለገው ጊዜ ባለመቅረቡ የአርሶአደሩን ፍላጎት ሳያሟላ በከፍተኛ መጠን በየአመቱ እያደረገ ይገኛል። በአገሪቱ የዘር ግብይትና ሥርጭት የሚታዩት ቁልፍ ማነቆዎችና የፖሊሲ አቅጣጫዎች እንደሚከተለው ቀርበዋል።

15.1. በዕዕዋት ዘር ግብይትና ስርጭት የሚታዩ ቁልፍ ተግዳሮቶችና ማነቆዎች

15.1.1. የዕዕዋት ዘር ፍላጎት ልዩታ ሥርዓቱ ወቅታዊ፣ ገበያ ተኮርና የአርሶ/አርብቶ አደሩን ፍላጎት መሰረት ያላደረገና የፍላጎት መቀያየርን የማያስተናግድ መሆን፤

15.1.2. ቀደም ሲል ተለቀው ወደ ምርትና ግብይት ያልገቡትንና አዳዲስ የሚለቀቁትን ዝርያዎች ለተጠቃሚው የማስተዋወቅ ሥርዓት እና ተቋማዊ ቅንጅቱ የተጠናከረ አለመሆን፤

15.1.3. የአገሪቱ የዘር ግብይት መንግስት ተኮር፣ ተወዳዳሪነትን መሰረት ያላደረገ እና የግብይት ስትራቴጂን የማይከተል መሆኑ፤

15.1.4. በዘር ግብይትንና ሥርጭት ሥርዓት አፈጻጸም ላይ ከፍተኛ የሆነ የክህሎት እና የአደረጃጀት ክፍተት መኖሩ ፤

15.1.5. የዘር ግብይትና ሥርጭት መረጃ ሥርዓቱ በኢንፎርሜሽን ኮሚኒኬሽን ቴክኖሎጂ ያልተደገፈ መሆኑ፤

- 15.2. በዘር ግብይት የሚታዩ ቁልፍ ተግዳሮቶችና ችግሮችን ለመፍታት መንግስት የሚከተሉትን የፖሊሲ አቅጣጫዎች ይከተላል፡፡
 - 15.2.1. የመንግስት ዝርያዎች የመነሻ ዘር ሥርጭት በፍትሃዊነትና ውልን መሰረት ባደረገ መልኩ ለተመዘገቡ የመንግስትና የግል ዘር ድርጅቶች ተደራሽ ይሆናል፤
 - 15.2.2. የዕዕዋት ዘር ግብይት በተወዳዳሪ የገበያ ሥርዓት እንዲመራና በዘር ግብይት ስትራቴጂ መሰረት ተፈጻሚ አንዲሆን ይደረጋል፤
 - 15.2.3. የአገሪቱ የዘር ግብይት ሥርዓት መንግስት ተኮር ከሆነው አብላጫ አሰራር ቀስ በቀስ ገበያ መር የሚሆንበት ሥርዓት ይዘረጋል፤
 - 15.2.4. የሰብል ዝርያዎች እንደተለቀቁ ወዲያውኑ ምርምሩ፣ ኤክስቴንሽንና የግል ዘር አባገር ድርጅቶች በቅንጅትና በስፋት በቅድመ ኤክስቴንሽን ሰርቶ ማሳያ አማካይነት እንዲያስተዋውቁ የአሰራር ሥርዓት እንዲጠናከር እንዲሁም ኃላፊነት እና ተጠያቂነት እንዲኖር ይደረጋል፤
 - 15.2.5. የተረጋጋ የዘር ግብይትን ለማስፈን የግብይት ሥርዓቱ ከዘር መጠባበቂያ ክምችትና ዘርን በአገር ወስጥና ለውጭ ገበያ ከመላክ ጋር የሚጣጣምበት የአሰራር ሥርዓት ይዘረጋል፤
 - 15.2.6. የዘር ምርት፣ ግብይት እና ስርጭት መረጃ መረብ በአገር አቀፍ ደረጃ እንዲዘረጋ ይደረጋል፤
 - 15.2.7. የዘር ግብይትንና ሥርጭት በመጠን፣ በጥራት፣ በወቅታዊነት እና በውድድር የተሻለ ሆኖ እንዲገኝ የተለያዩ የግብይት መንገዶችን (marketing channel) ለመጠቀም አማራጭ አሰራር ይዘረጋል፤
 - 15.2.8. መንግስት ለአርሶአደሩ ቀረቤታ የሚኖራቸው የዘር መሸጫ ጣቢያዎች ዘር የሚፈልገውን ጥራት ጠብቀው አገልግሎት እንዲሰጡ አስፈላጊ የሆነውን መሰረተ ልማት አንዲስፋፋ ይደግፋል፤
 - 15.2.9. የዘር ግብይቱ አርሶ/አርብቶአደሮችን አንደሚጎዳ ባረጋገጠበት ጊዜ ክፍተቱን ለመሙላት መንግስት አማራጭ አሰራሮችን ይዘረጋል፡፡
 - 15.2.10. በአርሶ/አርብቶ አደሩ የተመዘገበ ዘር በጥራት፣ በዓይነት፣ በመጠን በዘላቂነት ወደ ግብይት ስርዓቱ በማስገባትና የአርሶ/አርብቶ አደሩን የዕዕዋት ዘር ዋስትናና

ሉአላዊነትን ለማስከበር በሚያረጋገጥ መንገድ ተጠቃሚ የሚያደርግ አሰራር ይዘረጋል።

15.2.11. ሌሎች በዕጽዋት ዘር ግብይት ሃይት ሚና አንዲጫወቱ እና ተጠቃሚ እንዲሆኑ የሚያደርጋቸው አሰራርና የልዩ ድጋፍ ሥርዓት ይረጋል።

16. የዕጽዋት ዘር ወደ አገር ውስጥ ስለማስገባትና ወደ ውጭ ስለ መላክ

ዘር ወደ አገር ውስጥ ማስገባትና ወደ ውጭ መላክ የሚቻለው በዋናነት ዓለም አቀፍ የጥራትና የጤና ደረጃዎችን ማሟላት ሲቻል ወይም የገዢውና የተቀባዩ አገር ፍላጎት ሲያሟላ ነው። ከሆርቲካልቸር ዘርና ለጥናትና ምርምር ተግባር ወደ አገር ውስጥ ከሚገቡትና ከሚወጡት በስተቀር በአገሪቱ የሚታይ የዘር ኢምፖርት/ኤክስፖርት እንቅስቃሴ የለም። ሌሎች አገሮች በዘር ኢክስፖርት ከፍተኛ የሆነ የውጭ ምንዛሪ የሚያገኙት ዘርፍ ሆኖአል። ኢትዮጵያ ግን በዚህ ረገድ ምንም ዓይነት እንቅስቃሴ ሳታደርግ ቆይታለች። ከዚህም የተነሳ ካላት አቅም አንጻር ማግኘት የሚገባትን የውጭ ምንዛሪ ግኝት ጥቅም እንዳታገኝ አድርጓታል። ስለዚህም ቀጥሎ በቀረቡት ማነቆዎች በመመስረት የፖሊሲ አቅጣጫዎች ተነድፈዋል።

16.1. ዘር ወደ አገር ውስጥ በማስገባትና ወደ ውጭ በመላክ የሚታዩ ቁልፍ ተግዳሮቶችና ማነቆዎች፤

16.1.1. የአገሪቱ የዘር ሥርዓትና አቅም ያልዳበረ በመሆኑ ዘር ለውጭ ገበያ አቅዶ ማምረት አለመቻል፤

16.1.2. ወደ አገር ውስጥ ከሚገቡት የአትክልት ዘሮች በስተቀር ከፍተኛ ምርታማነትና የጥራት ደረጃ ያለው ውጤት የሚያስገኙን በጣም ተፈላጊ ዝርያዎችን ዘር ወደ አገር ውስጥ ማስገባት አለመቻል፤

16.1.3. የውጭ የዘር ኩባንያዎች ለሚያባዙት የዲቃይ ዘር ፣ ቅድመ መስራችና መስራች ዘሮችን በአገር ውስጥ ማባዛት ሲችሉ ከውጭ በማስገባታቸው ከፍተኛ የውጭ ምንዛሪ ወጪ ማስከተሉ፤

16.1.4. በአገሪቱ የሚመረቱትን ዝርያዎች በውጭ ገበያ ያላቸውን ተፈላጊነት በማጥናት ወደ ውጭ ለመላክ የሚያስችል ሥርዓት ያለመኖር፤

16.2. ዘርን ወደ አገር ውስጥ በማስገባትና ወደ ውጭ በመላክ ላይ የሚታዩ ችግሮችን ለመፍታትት መንግስት የሚከተሉትን የፖሊሲ አቅጣጫዎች ይከተላል።

16.2.1. ዘርን ወደ አገር ውስጥ በማስገባትና ወደ ውጭ በመላክ የሚሳተፉትን ለማበረታት መንግሥት ሁለተኛው የአቅም ግንባታና የማበረታቻ ሥርዓት ይዘረጋል፤

16.2.2. አገሪቱ የተቀበለቻቸውንና ዘር ወደ አገር ውስጥ ለማስገባትና ወደ ውጭ ለመላክ የሚያበረታቱ አለምአቀፍ፣ አህጉራዊ እና ቀጠናዊ ስምምነቶችን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል አሠራር እንዲኖር ይደረጋል፤

16.2.3. የውጭ ዘር ኩባንያዎች በአገር ውስጥ ያስመዘገቡአቸውን የድቃይ ዝርያዎችን ቅድመ መስራችና መስራች ዘሮችን በአገር ውስጥ የሚያባዙበት ስርዓት ይዘረጋል።

17. የዕዕዎት ዘር ጥራትን ስለማረጋገጥ

ዘር ህይወት ያለው በመሆኑና የሚቀጥለውን ሰብል ትውልድ ውጤታማነት ስለሚወስን ዘርን በጥራት ማምረት፣ በአግባቡ መንከባከብና ክድህረ ምርት በኋላ በጥንቃቄ መጓጓዝ፣ መዘጋጀት፣ መከማቸትና መሰራጨት ይኖርበታል። የዘር ጥራትን ማረጋገጥ ማለት አንድ የተለቀቀና የተመዘገበን ዝርያ ከቅድመ መስራች እስከ ተመሰክረለት የዘር ትውልድ ድረስ የአገሪቱን የማሳና የቤተሙከራ የጥራት መስፈርቶችን አሟልቶ ስለመመረቱ ማረጋገጫ የሚሰጥበት ሂደት ነው። ዘርን በጥራት የማምረት ተግባር የአምራቹ ኃላፊነት ሲሆን ይህንን ማረጋገጥ ደግሞ በሕግ ሥልጣን የተሰጠው የመንግሥት ተቋም ወይም አካል ኃላፊነት ነው። በአንዳንድ አገሮች የጥራት ማረጋገጥ ሂደት አገልግሎቶች ለሦስተኛ ወገን በማስተላለፍ የሚሠራ ሲሆን የመጨረሻ ማረጋገጥ ግን አግባብ ያለው የመንግሥት አካል ኃላፊነት ነው። ይሁንና በኢትዮጵያ እስካሁን እነዚህ ባለመተግበራቸው ደረጃውን የጠበቀ ጥራት ያለው ዘር ለተጠቃሚው ማቅረብ አልተቻለም። በመሆኑም ቀጥሎ በቀረቡት ተግዳሮቶችና ማነቆዎች ላይ በመመስረት የፖሊሲ አቅጣጫዎች ተነድፈዋል።

- 17.1. በዕዕዋት ዘር ጥራት ማረጋገጥ የሚታዩ ቁልፍ ተግዳሮቶችና ማነቆዎች
 - 17.1.1. የዘር ጥራት አረጋጋጭ አካላት በዘር እሴት ሰንሰለቱ የሚጠበቅባቸውን የዘር ጥራት የማረጋገጥ ሥራ የዘር ጥራት ፍተሻ ቤተ መከራዎችና ማዕከላትን በዕውቀት፣ በክህሎት እና በሙያ ስነ ምግባር በታነፀ የሰው ኃይል፣ በሎጂስቲክስ እና ዘመኑ ባፈራው መሰረተ ልማት አደራጅቶ ዓለም አቀፍ ደረጃን የጠበቀ አገልግሎት መስጠት አለመቻል፤
 - 17.1.2. አገሪቱ በዓለም አቀፍ ደረጃ በዘር ጥራት ማረጋገጥ ከሚሰሩ ተቋማት ጋር በአባልነት ተሳታፊና ተጠቃሚ የምትሆንበት ሁኔታ አለመመቻቸት ቀጣይ በዘር ኤክስፖርት እንዳትሳተፍ የሚያደረግ መሆኑ፤
 - 17.1.3. የዘር አምራቾች የተሟላ የውስጥ የዘር ጥራት ቁጥጥር ሥርዓት በተደራጀ መልኩ የተጠናከረ አለመሆን፤
 - 17.1.4. በዘር ጥራት ማረጋገጥ ሂደት ውስጥ ለሚፈጠረው የጥራት መጓደል የተጠያቂነት አሰራር ተጠናክሮ አለመዘርጋት፤
- 17.2. በዕዕዋት ዘር ጥራት ቁጥጥር የሚታዩ ቁልፍ ተግዳሮቶችና ችግሮችን ለመፍታት መንግስት የሚከተሉትን የፖሊሲ አቅጣጫዎችን ይከተላል፡፡
 - 17.2.1. የዕዕዋት ዘር ጥራት ማረጋገጥን የሚመሩ የክልል ተቋማት ራሳቸውን ችለው እንዲደራጁና የማስፈጸም አቅማቸውም እንዲጠናከር ይደረጋል፤
 - 17.2.2. በዕውቀትና ክህሎት የታነፀ ባለሙያ፣ በዘመናዊ መሰረተ ልማት የተደራጀ፣ አለም አቀፍ ዕውቅና ያለው እና የክልል የዘር ጥራት ቁጥጥር ላራ-ቶሪዎችን የፍተሻ አፈጻጸም አቅም የሚደግፍ፣ የሚከታተልና የሚያረጋግጥ ተግባራትን የሚያከናውን ሪፈራል (Referral) ቤተ መከራ በፌደራል ደረጃ ይቋቋማል፤
 - 17.2.3. በዕውቀትና ክህሎት የታነፀ ባለሙያ፣ በዘመናዊ መሰረተ ልማት እና ሎጂስቲክስ የተደራጀ የክልል የዘር ጥራት ፍተሻ ቤተ መከራዎችና ማዕከላት እንዲጠናከሩ ይደረጋል፤
 - 17.2.4. ዘር አምራቾች የተጠናከረ የውስጥ የዘር ጥራት ቁጥጥር ሥርዓት እንዲኖራቸው አስፈላጊውን ድጋፍ ይደርጋል፤

M

17.2.5. የመንግስት የዕቅድ ዘር ጥራት ማረጋገጥ ኃላፊነት አንደተጠበቀ ሆኖ መንግስት የሚሰጠውን አገልግሎት ለማቀላጠፍ በመስክም ሆነ በላቦራቶሪ የዘር ጥራት ቁጥጥር አገልግሎት በግልም ሆነ በተደራጀ መልኩ መስጠት ለሚፈልጉ አካላት ድጋፍ ይሰጣል።

17.2.6. በዘር የእሴት ሰንሰለት የተሠማሩ ባለድርሻ አካላት የዘር ጥራት አረጋጋጭ አካላትን ጨምሮ በሚያከናውኗቸው የዘር ጥራት ጉድለቶች ላይ የሕግ ተጠያቂነት እንዲኖራቸው ይደረጋል።

18. የዕቅድ ዘር ኪራንቲን

የዕቅድ ኪራንቲን ማለት ዘርን ዕቅድን ከሚጎዱ ሕይወት ካላቸው ነገሮች ለመከላከል የሚደረግ የቁጥጥር ተግባር ነው። ቁጥጥሩ ወደ አገር ውስጥ በሚገቡ፣ ወደ ውጭ በሚላኩ እና በአገር ውስጥ በሚዘዋወሩ ዕቅድ፣ የዕቅድ ውጤቶችና ሌሎች ቁጥጥር በሚደረግባቸው ቁሳቁሶች ላይ ነው። የዕቅድ ኪራንቲን አሠራር ዓለም አቀፍ የሕግ ማዕቀፍ ተከትሎ የሚከናወን ቢሆንም አገሪቱ የዕቅድ ዘር ኪራንቲንን አስመልክቶ ዓለም አቀፉን አሠራር ለማሟላት ሳትችል ቆይታለች። በመሆኑም በርካታ ባዕድ ጎጂ ተባዮች ወደ አገር ውስጥ ገብተው በመስፋፋት ጉዳት በማድረስ ላይ ናቸው። በተጨማሪም ወደ ውጭ ለሚላኩ ምርቶች ደረጃውን የጠበቀ የኪራንቲን አገልግሎት መስጠት ባለመቻሉ የኤክስፖርት አፈፃፀም ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ አሳድሯል። ስለዚህም በአገሪቱ በሚታዩ ማኅቆዎች በመመስረት የሚከተሉት የፖሊሲ አቅጣጫዎች ተነድፈዋል።

18.1. በዘር ኪራንቲን የሚታዩ ቁልፍ ተግዳሮቶችና ማኅቆዎች፡-

18.1.1. የዘር ጤንነት የማረጋገጥበት አስፈላጊ የምርመራ ላቦራቶሪ በሰለጠነ ሰው ኃይልና መሰረተ ልማት አለመደራጀት፣ በሁለንተናዊ መልኩ አለመሟላትና አስተማማኝ የማረጋገጫ ሥራ መሥራት አለመቻል፤

18.1.2. ወደ አገር ውስጥ የገባን ዘር በኢንስፔክሽን ብቻ ተመሥርቶ ከመሠራጨቱ በፊት ለዚህ ተብሎ በሚደራጀ ቦታ በማሳደግ ክትትል የሚደረግበት የድኅረ

መግባት ኪራንቲን (Post Entry Quarantine) መሠረተ ልማት አለመኖር፤

- 18.1.3. አገሪቱ ሰፊ የየብስ አዋሳኝ ድንበር ያላት በመሆኑ ብዙ ዕፅዋት፣ የዕፅዋት ውጤትና ሌሎች ቁጥጥር የሚደረግባቸው ቁሳቁሶች ለመቆጣጠር የሚያስችሉ የተጠናከሩ በቂ የኪራንቲን ጣቢያዎች አለመኖር፤
- 18.1.4. የአገር ውስጥ ኪራንቲን ባለመቋቋማቸው ለተባዖች መስፋፋት ምክንያት መሆኑ፤
- 18.1.5. በዘር ኪራንቲን የሚታዩ ቁልፍ ተግዳሮቶችና ማነቆዎችን ለመፍታት መንግሥት የሚከተሉትን የፖሊሲ አቅጣጫዎችን ይከተላል፡፡
- 18.1.6. የኢንስፔክሽንና የምርመራ መሠረተ ልማቶች (Inspection and Testing Laboratories) በማሟላት የዘር ጤንነት ምርመራ እንዲጠናከር ይደረጋል፤
- 18.1.7. የድህረ መግባት ኪራንቲን አገልግሎት የሚሰጥባቸው መሠረተ ልማቶች እንዲሰፋፋና ወደ ሥራ እንዲገቡ ይደረጋል፤
- 18.1.8. በየክልሎቹ የአገር ውስጥ ኪራንቲን አገልግሎት እንዲቋቋም፣ እንዲጠናከርና የሕግ ድጋፍም አንዲኖረው ይደረጋል፤
- 18.1.9. የኪራንቲን ጣቢያዎች ወሳኝ በሆኑ መግቢያ ቦታዎች በማቋቋም በቁጥር እንዲጨምሩ፣ በአቅምም እንዲጠናከሩ ይደረጋል፡፡

19. የዕፅዋት ዘር ብዝሃ ሕይወት

ብዝሃ ሕይወት ሲባል ሁሉንም ሕይወት ያላቸው ቁሳዊ ሀብቶች (ጀነቲክ ሀብቶች) የሚመለከት ነው። የዕፅዋት ብዝሃ ሕይወት ሲባል ግን የዕፅዋት ጀነቲክ ሀብትን ብቻ የሚመለከት ነው። ጀነቲክ ሀብት መጠበቅ፣ በቀጣይነት መጠቀምና ከጀነቲክ ሀብቱ መጠቀም ጋር የሚያያዝ የጥቅም ተጋሪነት ማረጋገጥ ዋነኞቹ የብዝሃ ሕይወት ዘርፉ ዓላማዎች ናቸው። እንደ ኢትዮጵያ ሁሉ በዕፅዋት ጀነቲክ ሀብት የታደሉ አገሮች ይህንን ሀብታቸውን በተገቢው ደረጃ በማንበር በመገምገም፣ በመመዘገብና በቀጣይነት ጥቅም ላይ እያዋሉ ይገኛሉ። ኢትዮጵያ በዚህ ረገድ አበረታች ተግባራት እያከናወነች ቢሆንም ገና ብዙ ይቀራታል።

የዕዕዋት ጀነቲክ ሃብቶች ለተለያዩ ጥቅም ማለትም ለምርምር ለምርትና ፍጆታ ከአንድ አገር ወደ ሌላ አገር ወይም ከአንድ ቦታ ወደ ሌላ ቦታ ስለሚዘዋወሩ ለተባዮች መስፋፋት ዋና ምክንያት ሆኗል። በተጨማሪም የአገሪቱን ጀነቲክ ሃብት በመውሰድ ጥቅም ላይ ካዋሉ አካላት የጥቅም ተጋሪነትዋን ማረጋገጥ አልቻሉም።

19.1. በአገሪቱ የዕዕዋት ዘር ብዝሃ ሕይወት የሚታዩ ቁልፍ ተግዳሮቶችና ማነቆዎች

19.1.1. መደበኛና ኢ-መደበኛ የዘር ሥርዓት (Formal and Informal Seed system) አቀናጀቶ አለመምራት የአገሪቱን የዕዕዋት ብዝሃ ሕይወት ሀብት በአግባቡ መጠበቅና መጠቀም አለማስቻሉ፤

19.1.2. ለመደበኛው የዘር ሥርዓት መነሻ የሆነን ብዛዘር ምንጭ የማሳወቂያው ሥርዓት አለመጠናከሩ የአርሶአደር ዝርያዎች፣ ዕውቀትና የማሕበረሰብ መብቶች ማስከበር አለመቻል፤

19.1.3. የአገሪቱን የዕዕዋት ዘር ብዝሃ ሕይወት ሃብት በመሰብሰብ፣ በማንበርና በመጠበቅ በኩል ያለው አቅም በሚፈለገው ደረጃ ላይ ባለመሆኑ ሃብቱ በብዝሃ ሕይወት ዘራፊዎች (Bio pirates) እየተመዘበረ መሆኑ፤

19.1.4. በዘረመል ምህንድስና (Genetic Engineering) የተገኘ ዘር በብዝሃ ሕይወት ላይ ሊያሳድር የሚችለውን አዎንታዊና አሉታዊ ተጽዕኖ ማወቅ አለመቻል፤

19.1.5. አገር በቀል ብዛዘር በማሻሻል (Enhancement) ለዝርያ ማፍለቅና ማሳልበት ተግባር እንዲውሉ የሚያስችል አሰራር ውስን መሆን፤

19.2. በዕጽዋት ዘር ብዝሃ ሕይወት የሚታዩ ቁልፍ ተግዳሮቶችና ማነቆዎች ለመፍታት መንግስት የሚከተሉትን የፖሊሲ አቅጣጫዎችን ይከተላል፤

19.2.1. አዳቃዮች ዝርያ ሲያፈልቁ እና ሲያድሱ የብዛዘር ምንጭ እንዲታወቅ የሚያደርግ ሥርዓት (Traceability Mechanism) እንዲጠናከር ይደረጋል፤

19.2.2. የመደበኛውና መደበኛ ያልሆነው የዘር ሥርዓት እርስ በራሳቸው እየተመጋገቡ ዘላቂ ዕድገት የሚያስመዘግቡበት ሁኔታ ይመቻቻል፤

19.2.3. አገሪቱ የፈረመቻቸውን የብዝሃ ሕይወት ዓለም አቀፍ ስምምነቶች እንዲከበሩ ይደረጋል፤

19.2.4. የአገር በቀል ብዝሃ ዘር ለዝርያ ማፍለቅና ማሻሻል ተግባር እንዲውል የሚያስችል የተሻለ አሰራር ይዘረጋል፤

19.2.5. የተለያዩ የባዮቴክኖሎጂ ዘዴዎች ለዝርያ ማፍለቅ፣ ልዩታና ማሻሻል ጠቃሚነቱ እንደተጠበቀ ሆኖ ደህንነትን በማረጋገጥ በዘረመል ምህንድስና ረገድ አቅም የመገንባትና ተጠቃሚነትን የማስፋፋት ሥራ በትኩረት ይሰራል።

20. የዕዕዋት ዘር ሥርዓት አደረጃጀት እና አመራር

የዕዕዋት ዘር ዘርፍ ከአንድ ሴክተር እና ከአንድ ተቋም በላይ ሽፋን ያለው ዘርፍ ነው። ስለሆነም አመራሩ የሁሉም ባለድርሻ አካላት ቅንጅታዊ ተሳትፎና ኃላፊነት የሚጠይቅ ነው። በአገሪቱ የዘር አመራር ማዕቀፍ በፌደራልና በክልል መንግሥታት ኃላፊነት ሥር ያለ ቢሆንም ፖሊሲዎችና ሕጎች ለመተግበር የሚያስችል ተገቢ የአመራር ሥርዓት (seed governance) ግን እስከአሁን አልተዘረጋም። በአሁኑ ጊዜ ዘርፉ እንዲያደግና እንዲሻሻል ከምንጊዜም በላይ ስትራቴጂካዊ አመራርና አቅጣጫ የሚሰጥ አካል መኖር አስፈላጊነቱ የላቀ ቢሆንም ይህ ግን በአሁኑ ጊዜ ተሟልቶ አይገኝም።

20.1. በዕዕዋት ዘር ሥርዓት አደረጃጀት አመራር የሚታዩ ቁልፍ ተግዳሮቶችና ማነቆዎች

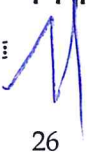
20.1.1. የዕዕዋት ዘር ሥርዓቱን በበላይነት የሚመራ ብቃትና ተጠያቂነት ያለው አደረጃጀት በተጠናከረ መልኩ አለመኖር፤

20.1.2. በዝርያ እና በዘር ትውልድ መተካካት ላይ የተመሰረተ የተቀናጀ ስትራቴጂካዊና አገራዊ የዘር ብዜት የዕቅድ ስርዓት በተጠናከረ ሁኔታ አለመኖር፤

20.1.3. የሕግ ማዕቀፎችንና የስትራቴጂዎችን አፈጻጸም መከታተል፣ መደገፍና መገምገም አለማስቻል፤

20.2. በአደረጃጀት እና አመራር የሚታዩ ቁልፍ ተግዳሮቶችና ማነቆዎች ለመፍታት መንግስት የሚከተሉትን የፖሊሲ አቅጣጫዎችን ይከተላል፤

20.2.1. የዘር ዘርፉን የእሴት ሰንሰለት ተዋናዮች በተቀናጀ፣ በብቃትና በተጠያቂነት የሚመራ አደረጃጀት ይዘረጋል፤

20.2.2. በፌዴራል ደረጃ የዝርያ ለቀቃና ምዝገባ፣ የዝርያ መብት ጥበቃ፣ የዘር ጥራት ማረጋገጥና ኳራንቲንን በተመለከተ በአገር ደረጃ በተቀላጠፈ መልኩ አገልግሎት የሚሰጥ በአንጻራዊ መልኩ ራሱን ችሎ የሚወስን መንግስታዊ ተቋም ሆኖ እንዲደራጅ ይደረጋል፤

20.2.3. በክልል ደረጃ የዘር ጥራት ማረጋገጥና ኳራንቲን አገልግሎትን ሊመራ የሚችል መንግስታዊ ተቋም በብቁ የሰው ኃይል እንዲደራጅና በአንጻራዊ መልኩ ራሱን ችሎ የሚወስን አካል ሆኖ እንዲሠራ ይደረጋል፤

20.2.4. የዘር አመራር፣ አስተዳደርና አደረጃጀት የሚሰጠው አገልግሎት ብቃት ለማረጋገጥ በአስፈላጊ ጊዜ የአመራርና አደረጃጀት ግምገማ በማካሄድ ወቅታዊ ማሻሻያዎች እንዲወሰዱበት ይደረጋል።

ክፍል ሦስት:- ልዩ ልዩ ጉዳዮች

21. የፖሊሲው አጭር መግለጫ

የዕፅዋት ዘር ፖሊሲ የሚመነጨው ከግብርናና ገጠር ልማት ፖሊሲና ስትራቴጂ ሆኖ ፖሊሲው ጥቅል በመሆኑ የዕፅዋት ዘር ዝርዝር ፖሊሲ በማውጣት ኢንዱስትሪውን በዓለም ተወዳዳሪ በማድረግ የምግብ ዋስትናን ለማረጋገጥ የኢንዱስትሪ ጥሬ ዕቃ ፍላጎት ለማሟላት፣ በዓለም አቀፍም ተወዳዳሪ በማድረግ ለውጭ ምንዛሪ ግኝት አስተዋፅኦ እንዲያደርግ ማስቻል ነው።

22. የፖሊሲ ክትትል፣ የግምገማና የክለሳ ስርዓት

በፖሊሲው ትግበራ ሂደት አስፈላጊ ክትትልና ግምገማ በማድረግ መረጃዎች ይሰበሰባሉ። መረጃዎችን በመተንተን ለፖሊሲው አፈፃፀም እንቅፋት የሆኑትን እና አገራዊና ዓለም አቀፋዊ እድገትን ተከትሎ የሚመጡ አዳዲስ አሰራሮችን በመለየት ፖሊሲው እንደአስፈላጊነቱ ሊሻሻል ይችላል።

23. የፖሊሲው ስርጭት

የፀደቀው የፖሊሲ ሰነድ በተለያዩ የመገናኛ ዘዴዎችን በመጠቀም ጉዳዩ ለሚመለከታቸው ባለድርሻ አካላት እንዲደርስ ይደረጋል።

24. ፖሊሲው ተፈጻሚ የሚሆንበት ጊዜ

ፖሊሲው በሚኒስትሮች ምክር ቤት ውክልና በግብርና ሚኒስቴር ማናጀመንት ከፀደቀበት ከየካቲት/2012 ዓ.ም. ጀምሮ ተፈጻሚ ይሆናል።

ዕዝል አንድ፡- የቃላትና ፅንሰ ሀሳብ ፍቺ

በዚህ ፖሊሲ መሰረት፡-

፩/ ዘር ማለት ለዕፅዋት ማራባት የሚውል ዕውን ዘር፣ አኩራች፣ የተክል ቁርጥራጭ፣ ስራ ስር፣ ችግኝ ወይም ማንኛውም የተክል አካል ነው።

፪/ የዘር ትውልድ ማለት የአንድ ዝርያ እናት፣ አራቢ፣ ቅድመ መስራች፣ መስራችና የተመሰከረለት ዘር ሰንሰለትን የሚያጠቃልል ደረጃ ነው።

፫/ አራቢ ዘር ማለት የዝርያው ባለቤት ወይም ወኪሉ በቀጥታ እየተቆጣጠረው የሚባዛና የሚቀርብ የመጀመሪያው የዘር ትውልድ ደረጃ ነው።

፬/ ቅድመ መስራች ማለት ከአራቢ ዘር የሚቀጥል የዘር ትውልድ ደረጃ ነው።

፭/ መስራች ማለት ከቅድመ መስራች የሚቀጥል የዘር ትውልድ ደረጃ ነው።

፮/ የተመሰከረለት ዘር ማለት በትውልዱ ከመስራች ዘር የሚቀጥል የዘር ትውልድ ወይም ከመስራች ዘር ከሚገኘው ከአንደኛው፣ ሁለተኛው ወይም ሶስተኛው የዘር ደረጃ የሚገኝ ነው።

፯/ ልውጥ ህያው ማለት ሰው ሰራሽ የሆነ ወይም ከሌላ ህያው የተወሰደ ይሁን ከቅሪት የተወሰደ ወይም እንደ አዲስ የተቀመመ ባይተዋር ዘረ መል ወይም ሌላ ንጥረ ነገር ስለተከተተበት የዘረ መሎች ይዘቱ ወይም የባህሪው ክስተት የተለወጠበት ህያው ነው።

፰/ የጥራት ቁጥጥር ማለት አንድ ዘር የኢትዮጵያን የዘር ደረጃ መስፈርት ማሟላቱን ለማረጋገጥ የሚከናወን የቁጥጥር ሂደት ነው።

፱/ ዝርያ ማለት በአንድ ዕፅዋት ቤተሰብ ውስጥ የታወቀ ዝቅተኛው ደረጃ ሆኖ፡

ሀ/ ከአንድ ተወሰነ ጂኖታይፕ ወይም ከብዙ ጂኖታይፖች ጥምረት የሚመነጨ ባህርያትን የሚገልፅ፤

ለ/ ካሉት ባህርያት ቢያንስ በአንዱ ከማንኛውም ዕዕዋት ስብስቦች የሚለይ እና

ሐ/ ባህርያቱን ሳይቀይር መራባት በመቻሉ ምክንያት እንደ አንድ አይነት ሊወሰድ የሚችል የዕዕዋት ስብስብ ነው።

፲/ ዝርያ መልቀቅ ማለት የተመዘገበው ዝርያ ለአገር ውስጥ ገበያ እንዲባዛ፣ እንዲመረት ወይም ዘሩ ለሽያጭ እንዲውል መፍቀድ ነው።

፲፩/ አዳቃይ ማለት ዝርያ የሚያዳቅል በለሙያ ማለት ነው።

፲፪/ የዘር ኢንዱስትሪ ማለት ብዝሀ ዘርን ተጠቅሞ ዝርያ ማፍለቅን፣ ዝርያ ማስመዝገብን፣ ዘር ማባዛትን፣ ማዘጋጀትን፣ ግብይትን፣ ዘር ወደ ውጭ መላክንና ማስገባትን፣ የጥራት ቁጥጥርን እና በዘር እሴት ሰንሰለት ውስጥ የሚጠቃለሉ ሂደቶችን የሚሸፍን የኢኮኖሚ ዘርፍ ነው።

፲፫/ የዘር ስርዓት ማለት ከዝርያ ማፍለቅ እስከ ዘር ግብይት እና ስርጭት ያለው የእሴት ሰንሰለት ነው ።

፲፬/ የዝርያ አፅዳቂ ኮሚቴ ማለት ባለድርሻዎችን በእኩልነት ሊያስተዳድር በሚችል ራሱን ችሎ በተደራጀ መንግስታዊ ተቋም የሚሰየምና ከተለያዩ ተቋማት የተውጣጣ በየአመቱ የሚቀርቡለትን ዕጩ ዝርያዎች የመመዝገብ ጥያቄዎችን የሚገመግም አካል ነው።

፲፭/ ዝርያ ማደስ ማለት አንድ የዕዕዋት ዝርያ ሲመዘገብ የነበረውን የአግሮኖሚና የጥራት ባህርያት ከትውልድ ትውልድ ይዞ ይገኝ ዘንድ በየጊዜው ከበሽታ፣ ከጀነቲክ እና ማንኛውም መደበላለቅ ነፃ ሆኖ ይቀጥል ዘንድ የሚደረግለት እንክብካቤ ነው።

፲፮/ በዝሀ ዘር ማለት በአንድ አይነት (Species) ውስጥ በሰው ሰራሽ ሳይሆን በተፈጥሮ ሰፊ ተለያይነት ያለውና በውስጡ ብዙ ጠቃሚ የአግሮኖሚ ባህርያትና ዘረ መለኮችን የያዘ ዘር ነው ።

፲፯/ የዝርያ ማዳቀል ማለት በአንድ የዕዕዋት አይነት (Species) ውስጥ በብዝሀ ዘር ወይል ሌሎች ዝርያዎች ውስጥ ያሉ ጠቃሚ ባህርትን ወደ አንድ ድቃይ ለማምጣትና ዝርያን ለማፍለቅ የሚደረግ ሳይንሳዊ ሂደት ነው።

፲፰/ ዝርያ ማፍለቅ፡ ማለት በማዳቀልና መረጣ ዘዴዎችን በመጠቀም አዲስ ዝርያ ማፍለቅ ነው።

፲፱/ የዘር ሉአላዊነት ማለት የራስህን ዘር የመጠቀም መብት ማለት ነው ።

፳/ ዘር ማዘጋጀት ማለት ዘር ማምረትን፣ ማበጠር፣ በፀረ ተባና በሽታ ማሸት፣ ማሸግና ማከማቸት የሚያጠቃልል ሂደት ነው።

፳፩/ የዕዕዋት ኪራንቲን ማለት አረም፣ ተባይ፣ በሽታ ከውጭ ወደ አገር ውስጥ እንዳይገባ ወይም በአገር ውስጥ ከተከሰተ ወደ ሌላ ስፍራ እንዳይሰራጭ መቆጣጠር፣ ሲከሰትም ገደቦ መያዝ፣ ማውደም ወዘተ ማለት ነው።

፳፪/ የዕዕዋት ዘር ተጠቃሚ፡ ማለት አርሶ አደር፣ ከፊል አርብቶ አደርና አልሚ ባለሀብትንና ማንኛውም የተሻሻለ ዘር ተጠቃሚ አካል ነው።

፳፫/ የምግብ ዋስትና በዚህ ፖሊሲ የስነ ምግብ ዋስትናንም ያካትታል።

